

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА

з історії зарубіжної літератури
на тему: Образ Мазепи в однойменній поемі Джорджа Гордона Байрона

Студента (ки) 3 курсу СОа 18-21 групи
напряму підготовки _____
спеціальності 014.021 Англійська мова і література
Кармазин В. В.
(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ДЖ. БАЙРОНА	5
1.1. Життя та творчий шлях Дж. Байрона	5
1.2. Наукові рецепції літературної спадщини Дж. Байрона	7
РОЗДІЛ 2. ПОЕМА ДЖ. БАЙРОНА «МАЗЕПА».....	9
2.1. Жанрово-стильові особливості поеми	9
2.2. Риси романтичного героя в образі Мазепи	12
ВИСНОВКИ	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	20
РЕЗЮМЕ	23
RESUME	24

ВСТУП

Роботу присвячено образу Мазепи у поемі Дж. Байрона. Завдяки цьому автору мазепінська тема набула досить широкого поширення у всіх видах європейського мистецтва. Гетьмана було згадано і у творах інших зарубіжних авторів, їх виявилось набагато більше. Крім Дж. Байрона, Мазепу обирають героєм своїх творів А.Шаміссо, Ю. Словацький, І.Фріч, навіть Б.Брехт, не рахуючи безліч другорядних письменників. З них для прикладу розглядаються "Азема" Контан д'Орвіля (XVIII ст.) та "Мазепа" Зондермана (XIX ст.), оскільки для повноти картини необхідно звернути увагу на несподівану інверсію обраних мотивів також і в масовій літературі.

Розбираючи мотивний комплекс Мазепи, можна буде переконатися, що, переходячи від письменника до письменника та з країни до країни, різні мотиви по-різному поводяться. Наприклад, мотив титанізму, відзначений чеським дослідником Вацлавом Черні як загальний для романтизму, буде виходити на перший план (у Байрона). Образ Мазепи у Байрона є дещо новим для читачів та дослідників історії, так як він виступає вже романтичним героєм.

Мета роботи полягає у дослідженні образу Івана Мазепи у поемі Дж. Байрона.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити роль образу Івана Мазепи у поемі Дж. Байрона;
- проаналізувати поему «Мазепа» Дж. Байрона.

Об'єктом дослідження обрано образ Івана Мазепи у літературі.

Предметом роботи є поема Дж. Байрона.

Методологія дослідження. Вибір теми зумовив і специфіку методів дослідження: аналіз наукових літературознавчих праць, епістолярного та літературно-критичного матеріалу, текстуальне опрацювання творчості Дж. Байрона; описовий метод, біографічний метод, порівняльно-історичний метод.

Наукова новизна визначається розробкою методики дослідження образу Мазепи в поемі Байрона.

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть використовуватися як поради щодо дослідження образу Мазепи в творчості Байрона.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел: 21 позиції. Загальний обсяг роботи 24 сторінки.

РОЗДІЛ 1 ОГЛЯД ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ДЖ. БАЙРОНА

1.1 Життя та творчий шлях Дж. Байрона

Джордж Гордон Байрон народився 22 січня 1788 року у Лондоні.

Великий поет з самого народження був дещо кульгам. Щоб виправити цей недолік, він займався спортом, став стрільцем, боксером, вершником, плавцем. Байрон легко міг пропливти 5 миль (9 км).

Ще одна риса біографії Байрона, яка привертає увагу, - аристократичне походження. Він належав до дуже знатного роду, мав титул лорда, тому згідно з англійськими законами був членом палати лордів. Байрон, який, безсумнівно, був за своїм світоглядом революціонер, дуже дорожив своїм дворянством і не любив, коли оточуючі надавали цьому мало значення [20].

Найпершу свою книгу віршів, «Вірші на випадок», Байрон спалив за порадою друзів.

У 1806 році поет Байрон спробував видати свою першу збірку віршів "Летючі замальовки"; у 1807 році він опублікував успішну збірку віршів "Дозвілля". Однак критика цієї збірки засмутила Байрона і ледь не довела його до стану депресії. Щоб вийти з нього, він вирушив закордон: відвідав Іспанію, Грецію, Албанію, Туреччину та Малу Азію.

В Англію Байрон повернувся лише за два роки і привіз із собою рукопис поеми «Паломництво Чайльд-Гарольда». Вона розповідала про сумного мандрівника (що безумовно нагадує автора), якому судилося пізнати розчарування та аварію юнацьких надій. Поема видана і миттєво прославила ім'я поета у Англії, а й у Європі. Байрон, за його словами, «прокинувся знаменитим» [14].

На оточення, особливо жінок, Байрон справляв колосальне враження. Першою завоювати його розташування вдалося леді Кароліні Лем. Наступним короткочасним захопленням поета стала леді Оксфорд, 40-річна Елізабет

Скотт, потім леді Вебстер, леді Колланд та ін. У цей час літературна слава Байрона перейшла всі кордони. Шаленим успіхом мала кожна з циклу його поем, написаних у 1813 – 1816 роках: «Гяур», «Корсар», «Абідоська наречена», «Лара».

У будинку Кароліни Лемб поет познайомився зі своєю майбутньою дружиною Аннабель Мілбенк, і вони одружилися в 1815 році. Вона здавалася йому втіленням жіночої краси і високої духовності. Однак, проживши кілька місяців разом, Джордж усвідомив свою помилку. Молоді жінки намагалися залучити Байрона до релігії і виступали проти його громадської діяльності. Повіривши наклепницьким звинуваченням в аморальній поведінці чоловіка, Аннабель повернулася в батьківський дім через рік після весілля з новонародженою донькою Адою Августою і через два тижні подала на розлучення. Вищий світ звинуватив Байрона в аморальності, проти нього була організована ціла кампанія наклепів і гонінь. Руки не подали, давні знайомі гостей не запрошували, кредитори пояснили маєток. Байрону не дозволяли виходити на вулицю.

1816 року Байрон назавжди залишив Англію. У квітні 1819 року він познайомився з Терезою Гвіччолі, 19-річною італійською графкою. Її брат і батько (граф Гамба) були членами таємного політичного руху карбонаріїв. Байрон і Тереза закохалися. За рішенням Папи Тереза і її чоловік розлучилися, а поет і його кохана дружина оселилися в Равенні, де щасливо прожили чотири роки в цивільному шлюбі. Зв'язок з Терезою був великим благословенням для Байрона. Він перетворився, як зауважували його товариші: «це стосується і таланту, і характеру, і моральності, і здоров'я, і щастя». Сам Джордж Байрон писав друзям: «Тепер я вважаю себе людиною, яка пізнала сімейне щастя».

Під впливом родичів Терези на поета позначилася політична ситуація в країні. Його будинок став секретною базою, місцем для зберігання зброї та підпільного штабу. Значні гроші, зароблені літературною працею, він систематично перераховував організації Карбонаріїв.

Після провалу повстання карбонаріїв Байрон відправився до Греції і брав участь у національно-визвольній війні проти Туреччини.

Поет помер від лихоманки 19 квітня 1824 р. Цей день у Греції оголошено національним днем жалоби. Серце Байрона було поховано в Греції, а його труну та тіло відправили на батьківщину й поховали біля його старого маєтку Ньюстед.

1.2 Наукові рецепції літературної спадщини Дж. Байрона

Дж. Г. Байрон – англійський поет-романтик, який вплинув як на англійську, а й у світову літературу. Його творчість дала поштовх і розвитку української літератури.

А. Моруа каже, що Байрон привертав увагу сучасників своєю «смутком світу», своїми висотами, «яких ніколи раніше не досягала європейська поезія» [18]. Це смуток, який народжується через нездатність розрізнити добро і зло у світі. Сумувати бажання досягти вершини і реалізувати ці наміри нездійсненні. Посилання на світову скорботу у зв'язку з міркуваннями Байрона стали з часом «звичайним явищем».

Вплив лорда Байрона виходить далеко за межі літератури. Хоча літературознавці детально аналізували його твори, науковий підхід до його спадщини залишається менш поширеним. Дослідники можуть досліджувати психологічні основи героїв і тем Байрона.

Дослідження його бунтарства, відчуження та екзистенціального страху резонували з психоаналітичними теоріями. Такий підхід може пролити світло на незмінну привабливість його творчості та її зв'язок із наголосом романтичного руху на емоціях та індивідуальності.

Аналізуючи життя і соціальне оточення Байрона, можна дослідити перетин його особистого досвіду, включно з його життям у вигнанні, і його репутацією «поганого хлопця», враховуючи ширший політичний і соціальний

контекст того часу. Такий підхід може показати, як його робота відображає та кидає виклик суспільним нормам.

До майстерності Байрона в побудові тексту також варто привернути увагу. Читачі можуть аналізувати його творче використання ритму, лексики та образної мови для створення потужного та виразного голосу. А також спосіб за яким Байрон створював історії, які пізнавально залучали читачів. Це може включати аналіз того, як сюжет, розвиток персонажів і деталі сюжету використовуються для створення привабливого читання.

Не тільки творчість Байрона, а й його особистість стали предметом захоплення, наслідування, зрештою, міфологізації. Д.Г. Байрон і його творчість стали втіленням романтичного ідеалу вільної особистості, яка живе за законами загально визнаних суспільних норм і за законами творчого генія. Своєю долею Байрон показав приклад вільного поводження з моральними, політичними, релігійними та іншими догмами, приклад поведінки вільної людини, яка заперечувала зовнішні умови, крім обмеження своєї внутрішньої свободи [14]. Байрон викликав інтерес не тільки змістом своїх творів, але й участю в русі карбонаріїв і національно-визвольній боротьбі в Греції.

РОЗДІЛ 2 ПОЕМА ДЖ. БАЙРОНА «МАЗЕПА»

2.1 Жанрово-стильові особливості поеми

Художній світ Дж. Г. Байрона, як було встановлено різними дослідниками, в основних рисах однорідний та органічно цілісний. Найважливішим об'єднуючим початком у ньому є образ центрального персонажа, що переходить з одного твору в інший і отримав у науковій літературі назву «байронічного героя»: це самотня горда особистість, у своєму бунтівному пориві піднесена над усім світом і прагне безмежної свободи. Такими є головні персонажі «східних поем» Байрона, містерій, роману у віршах, такий і Мазепа — герой відповідної поеми.

Як відомо, Байрон з юних років відчував великий інтерес до історії, добре знав різні джерела і за необхідності застосовував їх. Основним матеріалом, яким користувався поет, працюючи над поемою «Мазепа», була «Історія Карла XII» Вольтера, фрагменти з якої наведені на початку байронівського твору, перед віршованим текстом, і визначають установку на документальність зображення. [3]

Поема «Мазепа» Байрона – це ліро-епічний твір, бо містить розповідь про історичні події, вчинки персонажів і водночас змальовує ліричні переживання героя, розвиток його почуттів, його внутрішній світ. «Мазепа» – романтичний твір, у якому діє романтичний герой, це український гетьман. Композиція поеми складається з 20 невеликих розділів. Історичні події, що зображено у творі – це Битва під Полтавою 1709 р. та відступ Мазепи з Карлом XII до Туреччини. Поема Дж. Н. Г. Байрона —це своєрідна, монолог-сповідь Мазепи.

Поема побудована як драматичний монолог, де головний герой Мазепа розповідає слухачеві історію свого життя. Це дозволяє глибоко дослідити його

думки, почуття та мотивації. Протягом твору читач може відслідковувати елементи романтизму.

Байрон використовує яскраві образи, щоб створити сильне візуальне враження. Це стосується описів пейзажів, персонажів та дій. Поема також демонструє сліди готичного впливу, з елементами темряви, насильства та надприродного, що додають шар інтриги.

З насиченої пригодами біографії українського гетьмана Байрон обрав лише один епізод як фактичну основу поеми – він поданий у формі спогадів самого героя і викладений таким чином, укладений у рамках авторської оповіді. Ця історія описує втечу Карла XII з кількома вцілілими солдатами після поразки під Полтавою. Така ситуація, здавалося б, не дає підстав для звеличення, проте всі дійові особи показані Байроном в одному — героїчному ключі: васали супроводжують свого короля:

«лицарську честь
Зберігаючи, як і раніше...» [2];
«благородно утримуючись
від будь-яких закидів марнославцю,
залишаючись остаточно вірними
і відданими Карлу» [2]

На підтвердження цієї думки в опис подій включено історичний факт того, що сталося з пораненим полковником Гіетою, який віддав королю свого коня замість убитого, тому що через це він потрапив у полон до російського війська і загинув там. Сам шведський король, як і Байрон, не втратив найкращих якостей своєї натури, був стриманим і терплячим, виявляючи шляхетність і душевну стійкість:

«...І все-таки, як годиться королям,
Карл усе зносив, суворий і прямий,
І у крайніх бідах, понад сили,
Страждання волі підкорив,
І скорилися ті сповна,

Як скорилися племена!» [2].

Одним із справжніх героїв, відповідно до свого короля, є у поета і Мазепа. Вже в експозиції він показаний в особливому ракурсі. Подаючи його читачеві, автор вдається до прийому паралелізму, відомого з фольклору та літератури:

«Давній дуб,
Як сам він – старий, суворий і грубий,
Дав дах йому...» [2].

Порівняння з дубом, що символізує «міць, витривалість, довголіття, шляхетність» [2], одразу ж висуває героя на інший план сприйняття, показуючи у його натурі високі риси. Також автор наголошує на його історичній фігурі: «князь України» [2] та надає зовнішню характеристику характеристика «чоловік сивий» [2], «спокійний, сміливий» [2] підкріплюється висловлюванням Карла XII:

«... Всякий з нас виявив
Чимало доблесті та сил
У боях та маршах; але вмів
Дати менше слів і більше справ
Лише ти, Мазепа! [2].

Перший епізод розповідає нам про легенду, що невідомо звідки взялася про те, як молодий Мазепа, якого Байрон вважав не «природним» українцем, а польським шляхтичем, «виявився» на українській землі. У другому епізоді ми можемо спостерігати втечу шведів та відданих Мазепі українських козаків після поразки від війська Петра I під Полтавою. Ось цей, другий, епізод якраз дуже точно був розказаний учасником тих подій Григорієм Орликом, за його власними дитячими спогадами – Вольтером, а Вольтером – усією Європою. [3] А знаменитий висновок Вольтера, який вже в його епоху привернув загальну увагу до описаної ним країни: «Україна завжди прагнула незалежності та свободи» – ось те, що особливо було важливо для Байрона, стало ідеєю його

поєми і поставило Україну в один ряд із його улюбленими Грецією та Італією, де не випадково була їм написана ця поема.

Тирану Петру, якого лише одного разу було згадано в поемі, Вольтер протиставив борця за свободу та незалежність Мазепу. Цю пару антиподів, введenu в європейську літературу саме Вольтером, очікувало велике літературне майбутнє, починаючи з епохи романтизму, тобто в ХІХ – ХХІ ст.

Поема починається описом втечі шведів і відданих Мазепі українських козаків після поразки від війська Петра І під Полтавою. І лише старий Мазепа тримається молодцем. У відповідь на похвалу здивованого короля Мазепа розповідає історію свого життя – той самий анекдот «від Вольтера» про те, як він, майбутній гетьман, «опинився» на українській землі, будучи оголеним узятим слугами ревнивого чоловіка його коханки Терези прямо з її ліжка і в такому прив'язаний до спини «дикого українського коня», кінь, що поніс його «в рідний степ». Намагаючись зробити свою розповідь і підбадьорливою, і повчальною, Мазепа зводив її до простого морального уроку, як протистояти жорстокій долі. Але втомлений цар заснув, давно забутий шепотом старої історії.

2.2 Риси романтичного героя в образі Мазепи

Мазепа - романтичний байронічний герой. Починаючи із порівняння з дубом проявляються вже сформовані якості 70-річного Мазепи. Він жорсткий і грубий, спокійний і мужній, веселий і мудрий, але зовні зморшкуватий і покручений. Мазепа звик до будь-якої ситуації, спав на купі листя, куди заніс його сон. Він задовольняється найпростішими стравами, якими ділиться з товаришами. Гетьман дбає не тільки про них, а й про коня, якому робить підстилку та рве траву для їжі. Незважаючи на його жорстокі дії, є відчуття, що Мазепа існує в гармонії зі світом природи.

Молодий Мазепа володіє необхідними якостями романтичного героя. Він красивий, енергійний, молодий і сильний. Але навіть у старості він був

таким же пристрасним, як і в молодості. У 70 років він готовий віддати всю Україну за можливість знову стати пажом, який має тільки ніжне серце, меч і молоде здоров'я. Мазепа, як романтичний герой, порушує моральні норми і стоїть над суспільством. Він не відчувається винним у любові до чужої дружини, він мстить злочинцю, який його покарав. Мазепою керують сильні емоції, зокрема лють, бажання та жага помсти. Ці емоції підживлюють його дії та рішення, додаючи його характеру шар непередбачуваності та динамізму.

Яскрава нотка, яка закріплює риси високого героїзму в портреті Мазепа, пов'язана з його конем, якого Карл жартома називає Буцефалом. Як відомо, це прізвисько дикого неприборканого коня Олександра Македонського, якого приручив сам полководець і став його улюбленим. Згадана алегорія одразу поміщає українського гетьмана у простір всесвітньої історії, ставлячи в один ряд із великими воїнами давнини.

Психологічний портрет 70-річного Мазепа, створений у повісті автора, — образ вірного друга, який уміє зберігати гідність і в перемогах, і в поразках у битвах, і дбати про людей і тварин, доповнюється зображенням його в молодості. Тут характерні риси головного героя розкриваються через любовні ситуації. На прохання Карла, який погано спить після важкої подорожі, гетьман розповідає йому історію півстолітньої давності. Оскільки, як він виявляється, «змалада» [2] пажом при дворі польського короля, у двадцятирічному віці Мазепа закохався в дружину одного шляхтича, юну та прекрасну графиню, і домігся її взаємності. Що показує ставлення Мазепа до прийняття нестандартних та здається необдуманих рішень у юнацькі роки, навіть якщо вони мають радикальні наслідки. Це видно на прикладі його рішення втекти з молодого жінкою - вибір, який приводить у рух усю історію. Граф, надзвичайно гордий своїм древнім почесним родом, був до того ж дуже багатий, але старий.

За словами Мазепа, найтяжче для людини, яка дізналася про зраду дружини гордого вельможі, було витримати думки такого низького суперника. Вистеживши закоханих, він задумав продуману помсту. Вони прив'язують

пажа до коня, якого не можна пройти голим, і змушують його осідлати коня. Більше половини збірки віршів – це розповідь про цей нелегкий шлях. Дикий український кінь мчав додому, не вибираючи шляху, а безпорадний «вершник» несвідомо не може звільнитися від пут і змушений терпіти все скоєне. Вони летіли над рівнинами навколо графського замку й у дикі ліси, мчачи всю ніч. Перед світанком коні змогли втекти від погоні зграї вовків, «лютий, невгамовний і дик» [2], кінь зумів уникнути погоні.

Під час стрибків Мазепа кілька разів непритомнів і прощався з життям, найбільше страждаючи від невгамовної помсти. Прокинувшись від холодних хвиль, що ковзають його тілом, він зрозумів, що кінь перепливає річку. Холодна вода допомогла трохи втамувати біль від ран. Але на іншому березі їх чатувала нова небезпека: назустріч рівниною мчав табун диких коней. Можливо, на цьому й закінчився б земний шлях колишнього королівського пажу, якби знесилений кінь не лягнув на землю, випустивши дух. Табун промчав повз і помчав вдалину, а Мазепа знову непритомнів. Напівмертвого, з безліччю ран на тілі, його знайшли українські селяни та виходили. Слід зазначити, що у опис цього важкого шляху автором включаються різні міфопоетичні образи, мають особливу семантику. Такий насамперед ліс — «одне з основних місцеперебування сил, ворожих людині... через ліс проходить шлях у світ мертвих» [10].

Завдяки особливому збігу обставин дикий ліс долається нещасним вершником, якого кінь живим проносить через усі небезпеки. Вісником смерті, що очікується після загибелі коня Мазепою, що лежить «на мертвому — напівмертвий» [2], стає ворон, що кружляє над ним, «застилаючи світло» [2]. У міфологічних уявленнях народів Європи ворон полісемантичний, і однією з його функцій є зв'язок з підземним світом: «Як трупний птах чорного кольору зі зловісним криком ворон хтонічний, демонічний, пов'язаний із царством мертвих і зі смертю... виступає вісником зла» [10].

Однак ворон відлітає без видобутку, бо зібравши останні сили, людина, яка вмирає, зуміла прогнати його слабшою рукою. У вечірньому світлі на

небосхилі з'являється зірка. На противагу ворону, зірка належить лише верхньому світу [9], тобто топосу неба, яке для романтичного світосприйняття з його категорією двомірства має особливе значення, і її «миготливий, хиткі промінь», що дивився «з-за хмар» [2], якийсь час приносить герою заспокоєння. Найважливіше місце в сюжетній організації даного байронівського твору займає образ річки: як відомо, у міфопоетичній свідомості річка - кордон, що відокремлює світ живих від світу мертвих [10].

Саме ця семантика виразно проглядається у поемі: «Винятковий герой» у поемі Дж. Г. Байрона «Мазепа» український берег, рідний для Мазепа, завдяки його співвітчизникам стає локусом повернення до життя. Цікаво зазначити, що річка з'являється у подіях поеми ще раз — у фіналі: залишаючи Україну, тепер для нього ворожу та небезпечну, Мазепа перед сном думає про завтрашній день і мріє опинитися на протилежному березі:

«Можливо, завтра на лузі,
Там, на турецькому березі,
За Борисфеном, ми дамо
Коням пастися... Повіки з таким
Захопленням річок не зустрічав,
Як зустріч завтра...» [2].

В даному випадку чужий простір представляється герою топосом порятунку - йому не дано знати те, що відомо читачеві: в недалекому майбутньому він здобуде там свою могилу.

Можна помітити, що у міфопоетичних образах: ліс, ворон, річка реалізується семантика смерті, яку герой перемагає за допомогою вищих сил та завдяки своїм особистим якостям.

У викладі подій постійно відчувається втручання вищих сил у долю Мазепа, якому, на думку автора, було виготовлено високе призначення. Таким чином, навіть пережите ним жорстоке приниження стає дорогою для досягнення величі. Думка про це звучить і в словах самого героя:

«Так злий безумець, торжество

Справляв зло наді мною, -
 Коли один, в крові, голий,
 Я в степ був вигнаний, - Мені провів
 Шлях через пустелю на престол!» [2].

Життя Мазепи поділяє величезна часова дистанція у півстоліття, якій поділяє його існування на два періоди. І все ж, кожен з цих періодів випробовує силу духу головного героя. Висновок, до якого вдається він наприкінці свого важкого та складного життя:

«Як смертному дізнатися про свою долю?
 Будь серцем твердий, душею високий! [2].

Автор хоче показати свого головного героя у світлі поняття «благородна душа»: В образі британського поета Мазепа — надійний гетьман і відданий побратим, його відданість обов'язку є надзвичайно непохитна. Відповідно до концепції романтичного кохання, почуття героя ідеальні й піднесені, неповторні й незмінні: і через такий довгий проміжок часу він зізнається з усією щирістю, згадуючи кохану: «Її люблю я, як любив!» [2].

Зазвичай у творах Байрона ми можемо прослідковувати моноцентричний характер. Всі події організовані навколо головного героя, ім'я якого часто згадується в назві. Це також відбувається в цьому випадку, але тут не можна не помітити одну важливу особливість. Основна частина поеми присвячена Мазепі, але в обрамленні перед читачем постають дві великі постаті: «князь України» і король Швеції, обидва в пору лих, що обрушилися на них. Тема долі, що панує над людиною, підкреслюється прийомом своєрідного «окільцювання», мотивом року поема починається:

«Він стих — полтавський страшний бій,

Коли був щастям кинутий Швед...» [2], ним і закінчується — після свого довгого оповідання Мазепа лягає спати з думками про майбутнє:

«...якби дав // Нам рок — дійти!» [2].

Головною рисою, що визначає характер центрального героя в художньому світі Байрона, є «неприйняття всього суцього порядку речей» [5],

заколотність та богоборство [2]. Як вважає більшість дослідників біографії та творчості англійського поета, ця особливість була повною мірою властива і йому самому.

Перенесені в молодості муки: голод, горе, сором, роздягненість, образа розвинули в Мазепі необхідні для гетьмана якості.

Будучи при цьому типово «східним» персонажем однієї зі «східних» поем англійського барда, Мазепа вражає «західну людину»: у цьому випадку ця «західна людина» представлена не лише образами іронічного автора та потенційно здивованого читача, а й зніженого, хоч і амбітного шведа Карла. І, звичайно, в оповіданні Мазепи про його юність є не тільки всі атрибути романтичної історії, але і персонажі: неземної краси Тереза і її ревнивий, злий, тупий, підступний і безжальний варвар-чоловік.

Тереза – спадкоємиця польської та турецької крові. Її східний погляд був подібний до темного неба з місячним блиском, широкий, темний, вологий. Тереза дивилася як мучениця, що сходить на вогнище, а лоб був чистий, як літній ставок, в якому відбиваються небеса. [2]

ВИСНОВКИ

Романтики всієї Європи були захоплені літературною міфологією, відроджуючи багато існуючих міфів і створюючи десятки нових. Літературні втілення міфу про Мазепу з'явилися переважно в період романтизму, зокрема у Байрона, Гюго, Словаччини, Гофмансталя, Ліста та Делакура. Власне кажучи, західноєвропейська версія самого міфу і навіть відповідна літературна міфогра виникла в період романтизму.

Що і дало можливість народитися Мазепі Байрона. Де ми бачимо нову сторону добре відомої постаті. Історичні джерела змальовують Мазепу як проникливого та амбітного політика. Він вправно орієнтувався у складному політичному ландшафті регіону, часто змінюючи союзи задля забезпечення автономії України. Його рішення вступити в союз зі шведським королем Карлом XII проти Петра I залишається предметом суперечок. Одні вважають його борцем за свободу, інші - зрадником царату. Безспірно, у поєнанні з історичними факторами, Байрон вкладає в Мазепу і частину власної історії. Частково відзеркалюючи власну романтично-бунтівну постать в Мазепі. Мазепа Байрона виходить за рамки простої розповіді про вигнання історичної постаті. Поема позбавляє Мазепу політичних складнощів, представляючи його як постать, близьку до природи, що переносить труднощі зі стоїцизмом і стійкістю.

Перш за все – це Мазепа, він складна і бунтівна постать, яка кидає виклик суспільним очікуванням і торує свій власний шлях. Мазепа втілює характеристики байронічного героя - харизматичної, часто недосконалої особистості, яка бунтує проти суспільних обмежень. Також можемо озглянути килик Мазепи проти його історичної постаті. Завжди розважний та смілий гетьман України, але в Роботі Байрона ми бачимо його як особу, яка піддалась почуттям та емоціям. Емоції Мазепи, від люті до відчаю та помсти, є центральним елементом поеми. Розповідь Мазепи пронизана почуттям іронії та цинізму, що відображає його розчарування у світі. Варто звернути увагу на

опис дикого українського ландшафту, який може віддзеркалювати неприборкану натуру Мазепи.

«Мазепа» – типово байронічна «доцентрова» поема, написана, власне, з однією метою: представити світові незвичайного, неопублікованого героя, у даному випадку — легендарного гетьмана українця. Байрона, ключову фігуру романтизму, приваблювали теми бунту, пристрасті та боротьби проти гноблення. Ймовірно, він побачив ці елементи в історії Мазепи і вирішив підкреслити їх. Що могло дати йому більше творчої свободи у формуванні наративу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі К.: Либідь, 1993. 288 с.
2. Байрон Дж. Мазепа: поема [Електронний ресурс] / *Ім'я Івана Мазепи: минуле, сьогодення, майбутнє: електронна бібліотека*. URL: <http://www.mazepa.name/mazepapoeма/>.
3. Приймак Т. Вольтер про Мазепу та Україну початку XVIII. Український історичний журнал. 2018. №1
URL:chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/179115/05-Prymak.pdf?sequence=1
4. Байрон Дж.Г. Мазепа (пер. Д.Загула) Дж.Г. Байрон. Харків-Київ, 1929,-
URL: <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?id=28&bookid=4&sort>
5. Горбонос О., Ващенко О. Україна як складова авторського світообразу поеми Дж.Г.Байрона «Мазепа»:
Синхронно-художній аспект *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2013. № 2(6). С. 113-116.
6. Даниліна О. Еволюція образу гетьмана Івана Мазепи в українській і зарубіжній літературі XVII - XX століть Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2009. 140 с.
7. Демянюк. І. До питання про оцінку державно-політичної діяльності гетьмана Івана Мазепи *Нова педагогічна думка. Науково-методичний журнал*. Рівне, 2009. № 3. С. 69-72
8. Дуденко Н.І. Д.Г.Байрон. Поема «Мазепа», її історична основа та романтичний міф. Риси романтичного героя в образі Мазепи. *Зарубіжна література в школах України*. URL <http://zl.kiev.ua/konkursi/roboti-uchasnik-v-poperednogo-konkursu/d-g-bairon-poeма-a-m-azepa-storichna-osnova-ta-rom-antichnii-m-f-risi-rom-antichnogo-geroja-v-obraz-m-azepi.html>

9. Ковалевська О. Збірник «Мазепа»: реконструкція видавничого проекту 1939-1949 років К.: Темпора, 2011. 176 с.
10. Кудлей О. Українська тема у річищ і художньо-естетичних пошуків лорда Байрона *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2009. Вип.4. С .104-107.
11. Лавренчук В. Проблеми рецепції постаті Івана Мазепи в світовому письменстві. Інтерпретація образу гетьмана в зарубіжній літературі *Зарубіжна література в школах України*. 2008. № 5. С. 29—34.
12. Наливайко Д. Мазепа в європейській літературі ХІХ ст.: історія та міф *Слово і час*. 2002. № 8. С. 39-48; *Слово і час*. 2002. № 9. С. 3-17.
13. Наливайко Д.С. Поема «Мазепа» в контексті творчості Байрона і європейського романтизму *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. №4. С.2-9.
14. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба Нью-Йорк, Київ, 2001. 461 с.
15. Павличко С. Байрон: Нарис життя і творчості К.: Дніпро, 1989. 189 с.
16. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради» К.: ТОВ Видавництво КЛІО, 2013. 403 с.
17. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків: У 3 т. К.: Наук. думка, 1991. Т. 3. С. 253.
18. Marshall W.H. A Reading of Byron's Mazeppa. 1961. *Modern Language Notes*. № 2. P. 120-124
19. McGann J. *Fiery Dust: Byron's Poetic Development*. Chicago: University of Chicago Press, 1968. 148 p.
20. Prymak, Thomas M. "The Cossack Hetman: Ivan Mazepa in History and Legend from Peter to Pushkin". *The Historian*. 2014. P. 248
21. Stabler, Jane. "Byron, Postmodernism and Intertextuality". In Bone, D. (ed.). *The Cambridge Companion to Byron*. Cambridge: Cambridge University Press. 2004. P. 265-284

РЕЗЮМЕ

Метою роботи є дослідження образу Івана Мазепи в поемі Д. Байрона.

Об'єктом дослідження обрано образ Івана Мазепи в літературі.

Предметом дослідження є поема Дж.

У першому розділі проаналізовано життя і творчість Джорджа Байрона, його біографічні особливості та риси характеру. Описано, як історія його життя могла вплинути на його творчість. А також вплив творчості Байрона на літературу. "Мазепа" - типова байронічна "центрована" поема, написана, по суті, з однією єдиною метою - представити світові незвичайного, ще не баченого героя, в даному випадку легендарного українського гетьмана.

Другий розділ розкриває зміст поеми "Мазепа", її стилістичні та жанрові особливості. Згадується роль Вольтера у створенні образу Мазепи. Також його вплив на Байрона. Мазепа розкривається як романтичний герой, який залишається незмінним протягом всієї історії.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів та висновків. Обсяг роботи становить 24 сторінки. Бібліографія включає 21 джерело, з них 4 англійською мовою.

Ключові слова: образ Мазепи, творчість Дж. Байрона, поема, романтизм

RESUME

The purpose of the work is to study the image of Ivan Mazepa in J. Byron's poem.

The image of Ivan Mazepa in literature was chosen as the object of research.

The subject of the work is a poem by J. Byron.

The first chapter analyses the life and work of George Byron, his biographical features and characteristics of his personal character. It describes how his life story could have influenced his work. And also, the influence of Byron's work on literature. "Mazepa" is a typical Byronic "centered" poem, written, in fact, with one single goal - to present to the world an unusual, yet to be seen hero, in this case, the legendary Ukrainian hetman.

The second chapter reveals the content of the poem "Mazepa", its stylistic and genre features. The role of Voltaire in creating the image of Mazepa is mentioned. Also his influence on Byron. Mazepa is revealed as a romantic hero who remains unchanged throughout history.

The coursework consists of an introduction, two chapters and a conclusion. The volume of the work is 24 pages. The bibliography includes 21 sources, including 4 in English.

Key words: image of Mazepa, work of J. Byron, poem, romanticism